

Role státu v ekonomické a sociální oblasti očima veřejnosti

Daniel Kunštát
CVVM, Sociologický ústav AV ČR

Text shrnuje základní poznatky z dlouhodobého šetření postojů veřejnosti k baterii výroků o roli státu, trhu a jednotlivce, které je součástí výzkumného programu Centra pro výzkum veřejného mínění (CVVM).

Postoje k výrokům

Centrum pro výzkum veřejného mínění Sociologického ústavu AV ČR (CVVM) mimo jiná témata dlouhodobě zjišťuje též postoje veřejnosti k roli státu, trhu a jednotlivce. Děje se tak pomocí baterie výroků, s nimiž dotázaní vyjadřují buď souhlas, nebo nesouhlas. Poslední šetření na dané téma bylo uskutečněno ve dnech 21. - 28. ledna 2002 v rámci výzkumu Naše společnost 2002 na reprezentativním souboru 1020 dotázaných ve věku od 15 let. Dotazovaným bylo předloženo jedenáct výroků a byli požádáni o vyjádření míry svého souhlasu či nesouhlasu s uvedenými tvrzeními.¹⁾ Znění jednotlivých tvrzení použitých ve výzkumu jsou uvedena včetně četností odpovědí v tabulce 1.

Z tabulky je zřejmé, že velkou většinou dotázaných je sdílen požadavek normativní a aktivně usměrňující činnosti státu v hospodářské sféře. Není bez zajímavosti, že vysokou mírou souhlasu vykazuje též požadavek autonomie podniků. Tyto ambivalentní postoje, zdá se, se z hlediska veřejnosti vzájemně nijak nevylučují. Lze konstatovat, že pokud jde o zasahování státu do hospodářských procesů, převažuje v názorech veřejnosti široká shoda.

Klíčových atributů tržní ekonomiky se dotýkají tři tvrzení. S odmítnutím omezování velikosti soukromého vlastnictví a s pojetím tržní ekonomiky jako prostředku rostoucí životní úrovně souhlasila shodně nadpoloviční většina dotázaných (nesouhlas vyslovila v obou případech zhruba čtvrtina oslovených). Akceptace neomezeného soukromého vlastnictví je nicméně o poznání vyšší než souhlas s tvrzením, že tržní hospodářství vede k větší prosperitě. Konečně názor na důslednou privatizaci je oproti zmíněným aspektům poněkud kontroverznější. Těch, kteří vyjadřují souhlas s "maximalistickou" verzí privatizace (34%), je výrazně méně, než respondentů s opačným názorem.

Tabulka 1. Postoje k výrokům o roli státu, trhu a jednotlivce v sociální a ekonomické oblasti. Řádková procenta.

Výrok	rozhodně souhlasí	spíše souhlasí	spíše nesouhlasí	rozhodně nesouhl.	souhlas/nesouhl.
Stát má pro rozvoj ekonomiky stanovit jasná pravidla a dbát na jejich dodržování.	61	33	3	1	94/4
Stát nemá jednotlivce omezovat, má jen vytvářet podmínky při uplatnění jeho práv a svobod.	35	48	10	2	83/12
Stát by měl usměrňovat rozvoj hospodářství.	30	53	11	2	83/13
Stát má zaručit, aby každý, kdo chce pracovat, dostal práci.	41	38	13	3	79/16
Hlavním úkolem vlády je řešit otázky nezaměstnanosti a sociálních jistot občanů.	39	37	17	3	76/20
Stát má hospodářským podnikům umožnit co největší samostatnost.	20	53	13	2	73/15
Velikost soukromého vlastnictví nesmí být nijak omezována.	26	37	21	6	63/27
Tržní hospodářství je cestou k vyšší životní úrovni.	18	40	17	6	58/23
To, co společnost vyprodukuje, musí být rozděleno tak, aby nebyly příliš velké rozdíly mezi bohatými a chudými.	19	34	28	10	53/38
Stát má lidem zabezpečit jen nutné životní minimum, jinak se každý musí postarat sám o sebe.	11	34	38	14	45/52
Co nejvíce státního vlastnictví by mělo přejít do soukromých rukou.	9	25	38	15	34/53

Zdroj: CVVM, Sociologický ústav AV ČR.

Poznámky: Procenta v řádku, do počtu do 100 % tvoří odpovědi "neví". Jednotlivá tvrzení jsou seřazena sestupně, podle intenzity souhlasu. V posledním sloupci je celkový podíl kladných a záporných odpovědí. Jednotlivá tvrzení byla v dotazníku orientována střídavě pro státní paternalismus a prolibertariánský

Obsah

Role státu v ekonomické a sociální oblasti očima veřejnosti

Daniel Kunštát

Otázky bydlení a politické postoje

Jindřich Krejčí

Archiv MEDARD v roce 2002

Tomáš Bitrich a Ivan Vodochodský

Síť datových archivů ve vých. Evropě

Brigitte Hausstein

Informácie o projekte dátového archívu na Slovensku

Katarína Strapcová

Otevřený archiv sociálních dat

Olga Honcharenko

Zvyšování kvality sociálního výzkumu v Rumunsku

Adrian Dusa

V sociální oblasti existuje velmi široká shoda v povinnosti státu zabezpečovat pracovní příležitosti, sociální jistoty a vytvářet podmínky pro uplatnění občanských práv a svobod. I zde je možné poukázat na jistou diskrepanci mezi požadavkem, aby stát zajistil sociální jistoty a možnost seberealizace všem, kteří chtějí pracovat, a veskrze silným souzněním s tezí, že stát nemá jedince omezovat, ale "jen" vytvářet podmínky pro uplatnění jeho práv a svobod. Jak je vidět, ani tyto postoje nemusí být nutně v příkrém rozporu, snad i z toho důvodu, že otázky zaměstnanosti a sociálních jistot mohou být vnímány jako nedílná součást občanských práv.

Mírná většina dotázaných souhlasí s regulací sociálních nerovností formou přerozdělování, přijímajíc myšlenku určité redistribuce

Sociologický datový archiv je pracoviště Sociologického ústavu Akademie věd České republiky. Základní cíle archivu jsou uchování a veřejné zpřístupnění elektronických datových souborů z projektů sociologického výzkumu, podpora jejich použití pro sekundární analýzu a technická podpora speciálních výzkumných projektů.

společenského produktu, která by zmírňovala rozdíly mezi bohatými a chudými. Jako velmi inkohorentní lze hodnotit podporu ideje minimální sociální politiky, která státní ingerence vymezuje pouze do úrovně životního minima. Přestože je v rámci celé populace spíše odmítána, existuje v tomto případě poměrně silné procentuální zastoupení těch, kteří sociálně orientované přerozdělování nepovažují za nezbytné nebo se domnívají, že by tato přerozdělovací funkce státu neměla jít za hranice zabezpečení nutného životního minima.

Výsledky šetření tedy naznačují, že z hlediska existujících – v teorii i praxi modelových – politickoekonomických doktrín jsou postoje české veřejnosti poněkud nevyhraněné. Vedle jednoznačně většinového ztotožnění se s obecnými liberálními stanovisky ("stát nemá jednotlivce omezovat, má jen vytvářet podmínky při uplatnění jeho práv a svobod"; "stát má hospodářským podnikům umožnit co největší samostatnost"; "velikost soukromého vlastnictví nesmí být nijak omezována"; "tržní hospodářství je cestou k vyšší životní úrovni") panuje široký pozitivní konsensus také pokud jde o roli státu v ekonomice a v sociální oblasti jak při tvorbě jasných zákonů a následněm zajišťování vymahatelnosti práva ("stát má pro rozvoj ekonomiky stanovit jasná pravidla a dbát na jejich dodržování"), tak i v aktivní hospodářské a sociální politice ("stát by měl usměrňovat rozvoj hospodářství"; "stát má zaručit, aby každý, kdo chce pracovat, dostal práci"; "hlavním úkolem vlády je řešit otázky nezaměstnanosti a sociálních jistot občanů"). Poslední tři výroky vykazují pouze malou převahu paternalistických názorů nad názory libertariánskými, jsou to tyto: "Co nejvíce státního vlastnictví by mělo přejít do soukromých rukou" (nesouhlas 53 %); "to, co společnost vyprodukuje, musí být rozděleno tak, aby nebyly příliš velké rozdíly mezi bohatými a chudými" (souhlas 53 %) a "stát má lidem zabezpečit jen nutné životní minimum, jinak se každý musí postarat sám o sebe" (nesouhlas 52 %).

Srovnání v čase

Tabulka 2. uvádí srovnání letošních výsledků s předcházejícími výzkumy.²⁾ Některé názory, u nichž jsme konstatovali vysoký souhlas v současnosti, jsou stabilní i v čase. Již od roku 1990 se většina lidí shoduje v názoru na potřebnost aktivní hospodářské politiky státu, stejně tak v jeho povinnosti garantovat občanská práva a svobody. Důraz je dlouhodobě kladen i na prioritní úlohu státu při řešení nezaměstnanosti či obecně spočívající v aktivní sociální politice. Na stejné úrovni po celé sledované období zůstává i uznávání principu neomezování soukromého vlastnictví.

Významnější posuny v dlouhodobých trendech byly zaznamenány v průběhu 90. let zejména u pohledu na tržní hospodářství jako na cestu k vyšší životní úrovni a u názoru, že co nejvíce státního vlastnictví by mělo přejít do soukromých rukou. Souhlas s razantní privatizací vyslovily v r. 1992 bezmála tři pětiny respondentů, v roce 1995 se jednalo již o méně než polovinu a v letech 1998 - 2002 se podíl souhlasících pohyboval mezi třetinou až dvěma pětinami dotázaných. Zejména na počátku 90. let byla také daleko rozšířenější víra v kauzální spojení mezi tržní ekonomikou a růstem životní úrovně (důvěra, že trh vede k prosperitě, je již od roku 1998 celkově podstatně slabší - řádově o 30 %ních bodů -, než tomu bylo v r. 1990, přesto se stále jedná o většinové mínění).

Naopak názor, že sociálně zabezpečovací role státu by neměla jít za hranici zajištění nutného životního minima, byl v roce 1990 méně obvyklý než v dalších letech. U postoje k úloze vlády při

řešení otázky nezaměstnanosti a sociálních jistot občanů je patrný mírný vzestup souhlasících s jejím aktivním zapojením v letech 1998 - 2000, který pravděpodobně souvisel s tehdejšími nárůstem nezaměstnanosti. Podíl souhlasících s tím, že by stát měl podnikům poskytnout co největší samostatnost, je v letech 1998 - 2002 o něco málo nižší, než tomu bylo v polovině 90. let. Jisté oslabení oproti minulým výzkumům pak zaznamenala i teze o nezbytnosti přerozdělování zaměřeného na snížení rozdílu mezi bohatými a chudými. Celkově ovšem lze říci, že rozložení postojů k uvedeným výroky v průběhu 90. let bylo poměrně stabilní. Některé implicitně paternalistické akcenty státu coby regulátora ekonomické sféry a garanta sociálních jistot byly ve veřejnosti v průběhu celého transformačního období velmi živé.

Rozdíly podle politické orientace

Podrobnější analýza prokázala, že všechny zkoumané otázky se více či méně diferencují podle politické orientace vyjádřené stranickými preferencemi nebo subjektivním sebezařazením dotázaných na pravolevé škále³⁾ (viz tabulky 3 a 4).

Z hlediska inklinace k jednotlivým stranám jsou rozdíly v některých případech relativně malé a týkají se spíše intenzity postoje než názorové dichotomie. Pozice voličů se výrazněji neliší zejména u tvrzení s obecně velmi silným konsensem v rámci celé populace. Navzdory názorovému rozvrstvení podle stranické a pravo-levé identifikace panuje zřetelná shoda především v otázkách nezbytnosti normativně regulativní úlohy státu ve vztahu k ekonomickému rozvoji. U řady tezí existuje shoda ve stupňovitém klesání nebo posilování souhlasu přívrženců stran, jen s rozdílem intenzity.

Odpovědi příznivců jednotlivých parlamentních politických stran či jejich uskupení jsou převážně orientovány od KSČM, která tvoří zcela jednoznačně jeden pól, přes ČSSD a Koalici až k ODS (ve dvou případech je zaměněno pořadí posledních dvou zmíněných subjektů, jedná se o výroky "státní vlastnictví do soukromých rukou" a "řešení nezaměstnanosti", kdy potenciální voliči Koalice vyslovili vyhraněnější stanovisko).

Rozdíly mezi voliči stran je možné dále kategorizovat. Jako první se nabízí absolutní rozdíly mezi nejnižší a nejvyšší uvedenou hodnotou. Podle velikosti tohoto rozdílu jsou v tabulce 5 jednotlivé výroky seříděny a rozděleny do tří skupin. V první skupině jsou ty výroky, kde vzdálenost dvou opačných voličských skupin (v drtivě většině případů KSČM a ODS) činí 46 - 56 %, ve druhé skupině jsou ty, kde odchylka činí 18 - 30 %. Z předkládané baterie se vydělil pouze výrok "stát má pro rozvoj ekonomiky stanovit jasná pravidla a dbát na jejich dodržování", kde se odpovědi příznivců stran liší zcela minimálně (absolutní rozdíly činí 7 %). Nejzřetelnější názorové dichotomie se tedy objevila v otázce nezbytnosti a hranice sociálně zaměřeného přerozdělování, v postoji k rozsahu privatizace, v názoru na tržní ekonomiku jako cestu k vyšší životní úrovni a v menší míře i v postoji k případnému omezení velikosti soukromého vlastnictví, přičemž u posledních dvou oblastí se od ostatních významně odlišovali zejména respondenti preferující KSČM.

Dalšími relevantními ukazateli jsou vzdálenost pravicových voličů od voličů levicových, vzdálenost voličů pravicových stran (ODS a Koalice) a vzdálenost voličů levicových stran (ČSSD a KSČM). Index pravolevé vzdálenosti se v první skupině výroků pohybuje v rozmezí 30 - 39 %, ve druhé skupině potom mezi 13 a 23 %. Podle indexů pravicové vzdálenosti, které jsou v porovnání s indexy

Tabulka 2. Souhlas s výroky v letech 1990 - 2002. V procentech.

Vyroky	1990	1992	1995	1998	1999	2000	2002
Stát má pro rozvoj ekonomiky stanovit jasná pravidla a dbát na jejich dodržování.	*	*	*	*	*	*	94
Stát nemá jednotlivce omezovat, má jen vytvářet podmínky při uplatnění jeho práv a svobod.	86	86	85	81	79	85	83
Stát by měl usměrňovat rozvoj hospodářství.	84	80	86	83	80	84	83
Stát má zaručit, aby každý, kdo chce pracovat, dostal práci.	*	*	*	*	*	*	79
Hlavním úkolem vlády je řešit otázky nezaměstnanosti a sociálních jistot občanů.	*	72	74	79	81	79	76
Stát má hospodářským podnikům umožnit co největší samostatnost.	*	*	80	75	75	73	73
Velikost soukromého vlastnictví nesmí být nijak omezována.	*	60	63	64	63	63	63
Tržní hospodářství je cestou k vyšší životní úrovni.	85	*	62	54	55	56	58
To, co společnost vyprodukuje, musí být rozděleno tak, aby nebyly příliš velké rozdíly mezi bohatými a chudými.	*	60	59	58	56	61	53
Stát má lidem zabezpečit jen nutné životní minimum, jinak se každý musí postarat sám o sebe.	33	41	43	43	46	41	45
Co nejvíce státního vlastnictví by mělo přejít do soukromých rukou.	*	57	43	37	35	39	34

Zdroj: CVVM, Sociologický ústav AV ČR.

levicové vzdálenosti výrazně nižší (v první skupině výroků pouze dva významnější rozdíly, ve druhé skupině fakticky žádné) můžeme usuzovat na výrazně homogennější názory voličů ODS a Koalice, než je tomu v rámci levicového tábora. Vzdálenost voličů levicových subjektů je výrazně vyšší – v první skupině výroků se pohybuje mezi 20 – 25 % (elektoráty ČSSD a KSČM se zřetelně odlišují zejména u postojů ve vztahu k efektivitě tržního hospodářství, k privatizaci a k neomezenosti soukromého vlastnictví), ve druhé skupině převážně mezi 13 – 15 % (s výjimkou teze „stát by měl usměrňovat rozvoj hospodářství“, u níž je patrná i mezi levicovými voliči silná názorová konzistence).

Obecně lze říci, že příznivci ODS a Koalice se v postojích k ekonomické a sociální roli státu do značné míry shodují. Výraznější názorová polarizace mezi pravici a levici je patrná v ekonomické oblasti u tezí, kdy přívrženci pravice vysoce nadprůměrně akcentují efektivitu tržního hospodářství, nedotknutelnost soukromého vlastnictví a důslednou privatizaci, naopak sympatizantům levicových stran nejsou ve vztahu k daným problémům cizí paternalistické přístupy, charakteristické především pro elektorát KSČM.

Poznámky:

1) Použitá otázka: „Přečtu Vám několik výroků a Vy mi prosím řekněte, zda s nimi souhlasíte nebo nesouhlasíte“. Respondentům výzkumu byla předložena karta s variantami odpovědí: Rozhodně souhlasím, spíše souhlasím, spíše nesouhlasím, rozhodně nesouhlasím. Varianta odpovědi „neví“ nebyla nabízena.

2) Pro některá opakovaná tvrzení existují příslušná data již od roku 1990.

Politická orientace občanů byla pomocí totožné baterie výroků, týkajících se role státu v ekonomické a sociální oblasti, postojů občanů k roli státu, trhu a jednotlivce v minulosti zjišťována v rámci pravidelných šetření Institutu pro výzkum veřejného mínění.

3) Otázka pravidelně pokládána pro zjišťování politické orientace dotázaných: „V souvislosti s politikou se často hovoří o levici a pravici. Kam byste se zařadil Vy osobně na této stupnici, kde 1 znamená krajní levici a 7 krajní pravici, 4 je střed.“ Připomeňme, že v témže výzkumu se 21% respondentů přihlásilo k levici, 33% ke středu a 33% k pravice orientaci. Zbýlých 13 % respondentů se na pravolevé škále zařadit neumělo.

Přístup k datům z kontinuálních výzkumů CVVM a IVVM:

Datové soubory z programu pravidelných měsíčních šetření Institutu pro výzkum veřejného mínění (IVVM) z let 1990 - 2000 a z navazujícího programu výzkumů Centra pro výzkum veřejného mínění (CVVM) Sociologického ústavu AV ČR jsou k dispozici pro účely nekomerčního výzkumu a výuky v Sociologickém datovém archivu.

Bližší informace po e-mailu: archiv@soc.cas.cz

Tiskové zprávy ze šetření jsou dostupné na internetových stránkách a/nebo v archivu CVVM.

URL: <http://www.cvvm.cas.cz>

Tabulka 3. Souhlas s výroky podle stranických preferencí. Součet odpovědí „rozhodně souhlasím“ a „spíše souhlasím“.

Výroky	KSČM	ČSSD	Koalice	ODS
Stát má pro rozvoj ekonomiky stanovit jasná pravidla a dbát na jejich dodržování.	98	97	94	91
Stát nemá jednotlivce omezovat, má jen vytvářet podmínky při uplatnění jeho práv a svobod.	69	84	89	91
Stát by měl usměrňovat rozvoj hospodářství.	94	90	79	76
Stát má zaručit, aby každý, kdo chce pracovat, dostal práci.	95	82	66	65
Hlavním úkolem vlády je řešit otázky nezaměstnanosti a sociálních jistot občanů.	88	84	63	65
Stát má hospodářským podnikům umožnit co největší samostatnost.	58	73	84	86
Velikost soukromého vlastnictví nesmí být nijak omezoována.	34	59	72	80
Tržní hospodářství je cestou k vyšší životní úrovni.	28	52	71	84
To, co společnost vyprodukuje, musí být rozděleno tak, aby nebyly příliš velké rozdíly mezi bohatými a chudými.	82	62	47	29
Stát má lidem zabezpečit jen nutné životní minimum, jinak se každý musí postarat sám o sebe.	18	39	63	72
Co nejvíce státního vlastnictví by mělo přejít do soukromých rukou.	5	29	55	53

Zdroj: CVVM, Sociologický ústav AV ČR.

Tabulka 4. Souhlas/nesouhlas s výroky podle sebezřazení na škále levice – pravice. V procentech.

Výroky	levice	střed	pravice
Stát má pro rozvoj ekonomiky stanovit jasná pravidla a dbát na jejich dodržování.	99/1	96/3	94/5
Stát nemá jednotlivce omezovat, má jen vytvářet podmínky při uplatnění jeho práv a svobod.	75/20	86/11	91/8
Stát by měl usměrňovat rozvoj hospodářství.	91/7	86/10	78/20
Stát má zaručit, aby každý, kdo chce pracovat, dostal práci.	90/7	78/17	71/26
Hlavním úkolem vlády je řešit otázky nezaměstnanosti a sociálních jistot občanů.	85/13	82/15	65/34
Stát má hospodářským podnikům umožnit co největší samostatnost.	61/28	73/15	83/11
Velikost soukromého vlastnictví nesmí být nijak omezoována.	45/47	65/26	76/17
Tržní hospodářství je cestou k vyšší životní úrovni.	34/48	56/22	81/12
To, co společnost vyprodukuje, musí být rozděleno tak, aby nebyly příliš velké rozdíly mezi bohatými a chudými.	73/21	55/36	38/58
Stát má lidem zabezpečit jen nutné životní minimum, jinak se každý musí postarat sám o sebe.	31/67	40/57	66/33
Co nejvíce státního vlastnictví by mělo přejít do soukromých rukou.	14/76	32/56	54/37

Zdroj: CVVM, Sociologický ústav AV ČR.

Poznámka: Dopčet do 100 % tvoří odpovědi „neví“.

Tabulka 5. Souhlas s názory na míru státního paternalismu - indexy vzdálenosti subjektů stranického systému. V %.

Výroky	Index absolutní vzdálenosti	Index pravolevé vzdálenosti	Index pravice vzdálenosti	Index levicové vzdálenosti
Tržní hospodářství je cestou k vyšší životní úrovni.	56	37	14	23
Stát má lidem zabezpečit jen nutné minimum, jinak se každý musí postarat sám o sebe.	54	39	10	21
To, co spol. vyprodukuje, musí být rozděleno tak, aby nebyly příliš velké rozdíly mezi bohatými a chudými.	52	33	17	20
Co nejvíce státního vlastnictví by mělo přejít do soukromých rukou.	50	37	2	24
Velikost soukromého vlastnictví nesmí být nijak omezoována.	46	30	7	25
Stát má zaručit, aby každý, kdo chce pracovat, dostal práci.	30	23	1	14
Stát má hospodářským podnikům umožnit co největší samostatnost.	28	20	2	15
Hlavním úkolem vlády je řešit otázky nezaměstnanosti a sociálních jistot občanů.	25	17	2	13
Stát nemá jednotlivce omezovat, má jen vytvářet podmínky při uplatnění jeho práv a svobod.	22	13	2	15
Stát by měl usměrňovat rozvoj hospodářství.	18	14	3	5
Stát má pro rozvoj ekonomiky stanovit jasná pravidla a dbát na jejich dodržování.	7	5	3	2

Zdroj: CVVM, Sociologický ústav AV ČR.

Otázky bydlení a politické postoje

Jindřich Krejčí

SDA, Sociologický ústav AV ČR

Krátká analýza souvislostí postojů české společnosti k bydlení a k politice byla vypracována na základě dat ze šetření Postoje k bydlení v ČR provedeného Sociologickým ústavem AV ČR v roce 2001¹ a byla prezentována na tiskové konferenci projektu v říjnu 2001. Data ze šetření jsou nyní dostupná v Sociologickém datovém archivu.

Hlavní zjištění:

1. Vlastnictví bytu má vliv na politické postoje lidí a na jejich volební preference. Vlastníci bytů se častěji než nájemníci a družstevníci hlásí k pravici a výrazně častěji by volili ODS a Čtyřkoalici. Nájemníci naopak méně podporují ODS a podstatně častěji než ostatní by podpořili KSČM nebo nešli volit vůbec.
2. I když současná deregulace nájemného je považována za nutnou, zároveň silně převažuje obecná podpora pro regulaci trhu s bydlením státem. Je tomu tak u stoupců všech hlavních stran. Podpora pro regulaci je přitom nejmenší u ODS a u ostatních subjektů v pořadí Čtyřkoalice, ČSSD a KSČM postupně stoupá.
3. Z rozdílů v postojích voličů hlavních politických subjektů lze usuzovat, že největší podporu na prosazení reform směřujících k uvolnění trhu bydlení najde především ODS, resp. vláda utvořená z politických uskupení napravo od středu. Obecná podpora pro regulační zásahy státu je však vysoká i u voličů pravice.
4. Mezi postoji voličů US a KDU-ČSL k regulaci trhu bydlení státem jsou velké rozdíly. Názory voličů US se blíží ODS a jsou dokonce mírně „pravovější“, postoje KDU-ČSL se blíží ČSSD. Deregulace a další otázky bytové politiky proto můžou patřit k oblastem, na nichž se koaliční partneři v budoucnu neshodnou.

Bydlení je v současnosti v naší společnosti nejdražším statkem, jehož zajištění patří k základním lidským potřebám. Bytová politika státu a transformace vztahů na trhu s bydlením může podstatně změnit možnosti uspokojování této potřeby a majetkové poměry ve společnosti obecně. Otázky bydlení proto mají potenciál stát se klíčovými tématy pro politickou soutěž. Z dosavadního vývoje však

Tabulka 1. Sebezařazení vlastníků, družstevníků a nájemníků na pětistupňové škále „levice - pravice“. V procentech.

	Vlastníci	Družstevníci	Nájemníci
jasná pravice	8,1	4,0	3,5
spíše pravice	27,7	21,2	20,7
střed	43,8	42,1	
spíše levice	17,0	25,2	23,2
jasná levice	3,4	7,6	3,9
Celkem	100,0	100,0	100,0

Zdroj: Postoje k bydlení v ČR 2001 (Sociologický ústav AV ČR, STEM), N=3138.

Otázka: V politice se často užívají pojmy „levice“ a „pravice“. Kam byste se sám(-a) zařadil(-a)? 1 - jasná pravice, 2 - spíše pravice, 3 - střed, 4 - spíše levice, 5 - jasná levice, 8 - odmítl(-a), 9 - nevím / nemohu posoudit.

Tabulka 2. Volební preference vlastníků, družstevníků a nájemníků. V procentech.

	Vlastníci	Družstevníci	Nájemníci
ODS	19,4	17,4	11,8
Čtyřkoalice	16,1	12,4	13,1
ČSSD	13,4	16,3	15,5
KSČM	7,6	11,0	
Ostatní strany	0,8	2,6	1,5
Neví	9,7	10,8	8,8
Nevolil/-a by	33,0	29,4	37,6
Celkem	100,0	100,0	100,0

Zdroj: Postoje k bydlení v ČR 2001 (Sociologický ústav AV ČR, STEM), N=3450.

Otázka: Můžete nám říci, kterou politickou stranu byste volil(-a), kdyby volby do Poslanecké sněmovny byly příští týden?

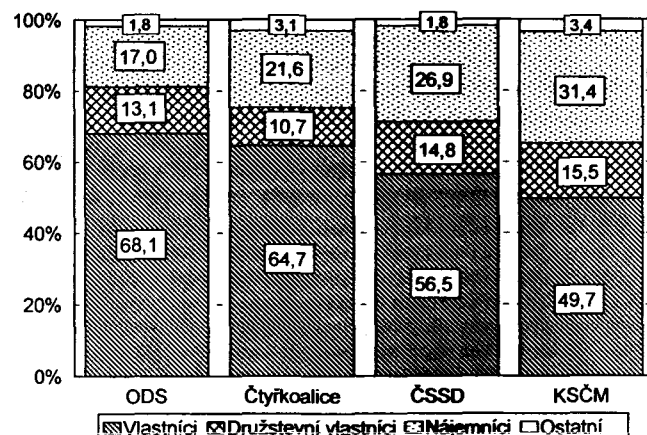
lze dovést, že jednotlivá politická uskupení zatím přistupovala ke konkrétním otázkám v oblasti bydlení velmi opatrně a nejednoznačně.

Typ bydlení a politické postoje

Z dat šetření Postoje k bydlení v ČR 2001 vyplývá, že forma právního důvodu na užívání bytu nebo domu, tj. vlastnictví, kolektivní (družstevní) vlastnictví nebo nájem, má podstatný vliv na politické postoje. Konkrétně byl sledován vliv typu bydlení na to, jestli se lidé hlásí k levici nebo pravici, a na jejich volební preference.

Vztah typu bydlení podle formy právního důvodu na užívání bytu nebo domu a sebezařazení respondentů na škále levice - pravice ukazuje tabulka 1. Většina obyvatel České republiky se hlásí k politickému středu. To platí i pro všechny sledované kategorie podle typu bydlení. Zároveň je však patrné, že ti, kteří žijí ve vlastním bytě či domě nebo tento byt či dům spoluvlastní nebo žijí ve společné domácnosti s vlastníkem (dále jen vlastníci) se výrazně

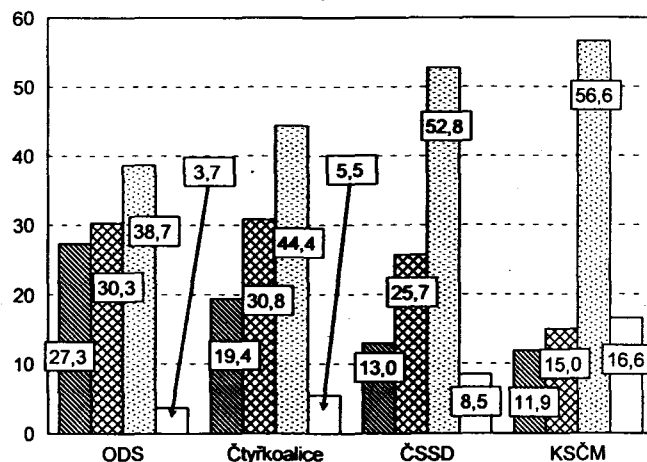
Graf 1. Podíl vlastníků, družstevníků a nájemníků mezi potenciálními voliči hlavních politických subjektů. V %.

Zdroj: Postoje k bydlení v ČR 2001 (Sociologický ústav AV ČR, STEM), N=1946.

Otázka: viz Tabulka 2.

Graf 2. Postoj voličů hlavních politických subjektů k odpovědnosti občanů za bydlení.

Starost o bydlení občanů je:

- 1 - především soukromou záležitostí každého občana a jeho rodiny.
- 2 - spíše soukromou záležitostí každého občana a jeho rodiny.
- 3 - záležitostí jak občana a jeho rodiny, tak i státu nebo obce, ve které žije.
- 4 - spíše záležitostí státu nebo obce, ve které žije.
- 5 - především záležitostí státu nebo obce, ve které žije.

Zdroj: Postoje k bydlení v ČR 2001 (Sociologický ústav AV ČR, STEM), N=1924

Otázka: Který z následujících pěti výroků vystihuje nejlépe Váš názor? Starost o bydlení občanů je: 1 - především soukromou záležitostí každého občana a jeho rodiny, 2 - spíše soukromou záležitostí každého občana a jeho rodiny, 3 - záležitostí jak občana a jeho rodiny, tak i státu nebo obce, ve které žije, 4 - spíše záležitostí státu nebo obce, ve které žije, 5 - především záležitostí státu nebo obce, ve které žije.

častěji hlásí k pravici než ostatní. Naopak relativně vyšší zastoupení levice je především u členů bytových družstev nebo členů jejich domácností (*dále jen družstevníci*). Nájemníci a členové jejich domácností (*dále jen nájemníci*) významně častěji udávají příslušnost k politickému středu, než by odpovídalo rozložení celkové populace.

Výraznější rozdíly jsme zjistili u rozložení podpory konkrétních politických stran (viz tabulka 2). Dotazovaní ve výzkumu odpovídali na otázku, koho by volili, kdyby se volby do sněmovny konaly příští týden. Bylo zjištěno, že vlastníci by významně častěji podpořili ODS a Čtyřkoalici. Relativně menší podporu v nich má KSČM. ODS má zároveň výrazně menší podporu u nájemníků. Nájemníci by naopak výrazně častěji než vlastníci a družstevníci dali svůj hlas KSČM nebo by nevolili vůbec.

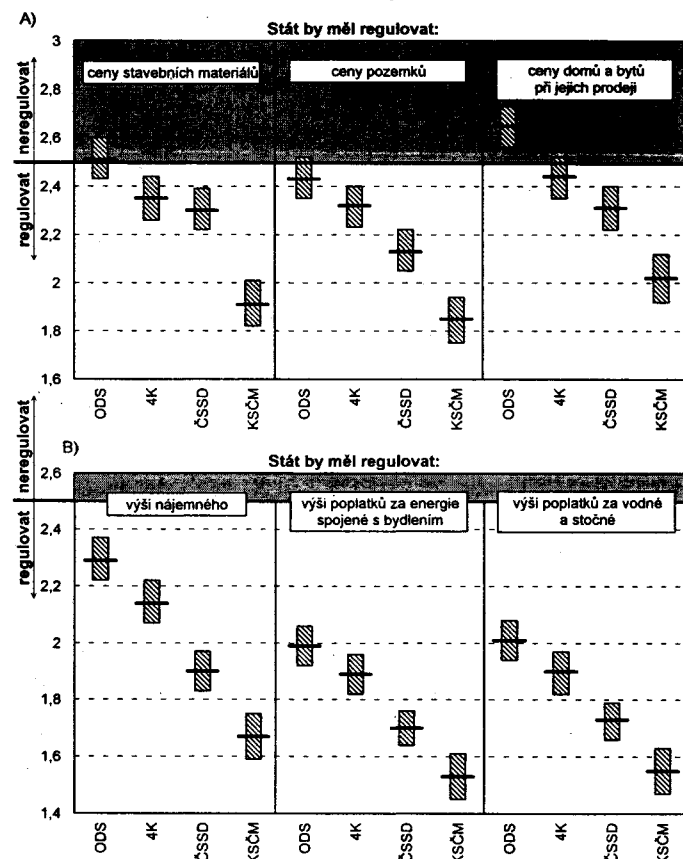
Tabulka 3. Názory voličů na deregulaci nájemného.

Výroky	ODS	Čtyřkoalice	ČSSD	KSČM
Deregulace nájemného byla nutná a byla prováděna dobře.	25,3	25,3	27,7	16,1
Deregulace nájemného byla nutná, ale způsob, kterým byla prováděna, byl špatný.	62,4	61,1	51,6	56,4
Deregulace nájemného nebyla nutná.	12,2	13,6	20,7	27,5
Celkem	100,0	100,0	100,0	100,0

Zdroj: Postoje k bydlení v ČR 2001 (Sociologický ústav AV ČR, STEM), N=1457.

Otázka: V ČR probíhala od počátku 90. let deregulace (postupné uvolňování) nájemného. Který z následujících výroků vystihuje nejlépe Váš názor na tuto deregulaci? 1 - Deregulace nájemného byla nutná a byla prováděna dobře. 2 - Deregulace nájemného byla nutná, ale způsob, kterým byla prováděna, byl špatný. 3 - Deregulace nájemného nebyla nutná.

Graf 4 A, B. Postoje voličů k regulaci trhu s bydlením státem. Průměry a 95% konfidenční intervaly.

Zdroj: Postoje k bydlení v ČR 2001 (Sociologický ústav AV ČR, STEM)

Otázka: Domníváte se, že by stát měl regulovat...? 1 - rozhodně ano, 2 - spíše ano, 3 - spíše ne, 4 - rozhodně ne, 8 - odmítl(-a), 9 - nevím / nemohu posoudit. A. ceny stavebních materiálů, B. ceny pozemků, C. ceny domů a bytů při jejich prodeji, D. výši nájemného, E. výši poplatků za energie spojené s bydlením (elektrina, plyn, teplo), F. výši poplatků za vodné a stočné.

Poznámka: 95% konfidenční interval průměru: interval, v jehož hranicích s 95% pravděpodobností leží reálná hodnota průměru. Pokud se konfidenční intervaly vzájemně neprolínají, dosažené hodnoty průměru se statisticky významně liší.

Graf 1 ukazuje rozdíly ve složení podpory jednotlivých politických subjektů podle typu bydlení jejich potenciálních voličů. V grafu je jasné vidět vyšší podíl vlastníků mezi potenciálními voliči politických subjektů, které se řadí v politickém spektru více vpravo, a naopak vyšší podíl nájemníků u levicových stran.

Politické strany mají různý podíl podpory ve městech a na venkově. V sídlech různé velikosti je zároveň rozdílná i dostupnost vlastního bydlení. Proto jsme výše popsané vztahy testovali i v souvislosti s velikostí sídla. Bylo ověřeno, že tyto vztahy platí podobně jak Praze, tak v ostatních městech a v menších sídlech. Politické postoje jsou silně formovány obecně majetkovými poměry a sociálním postavením. Tyto faktory souvisí s bytovými poměry. Existence výše popsaných vztahů byla proto ověřena i nezávisle na příjmu na osobu v domácnosti, sociální třídě a vzdělání.

Názory na otázky bytové politiky u voličů jednotlivých politických subjektů

Graf 2 ukazuje rozložení postojů potenciálních voličů jednotlivých politických subjektů k odpovědnosti občanů za jejich vlastní bydlení. Zatímco více než polovina voličů ODS (57,6%) a zhruba polovina voličů Čtyřkoalice (50,2%) se domnívá, že starost o bydlení je především nebo spíše soukromou záležitostí každého občana a jeho rodiny, u voličů ČSSD a KSČM dominuje názor, že starost o bydlení je záležitostí jak občana a jeho rodiny, tak státu nebo obce. U voličů KSČM je ve srovnání s ostatními též výrazně větší zastoupení těch, kteří se domnívají, že starost o bydlení je především nebo spíše záležitostí státu nebo obce.

Klíčovou otázkou současných změn v bytové politice je regulace trhu s byty státem. Dotazovaní ve výzkumu vyjadřovali svůj názor na probíhající deregulaci nájemného. Jak ukazuje tabulka 3., velká většina stoupců všech čtyř sledovaných politických subjektů považuje deregulaci za nutnou (ODS 87,7%, Čtyřkoalice 86,4%, ČSSD 79,3% a KSČM 72,5%). Většina však také považuje za špatný způsob, jak byla deregulace prováděna. Ve srovnání s ostatními stranami zastává tento názor méně voličů ČSSD, ale i v tomto případě se jedná o nadpoloviční většinu.

Přestože současná deregulace nájemného je považována za nutnou, obecně je podpora pro regulaci trhu bydlením státem velmi vysoká. Většina voličů KSČM (92,7%), ČSSD (86,1%), Čtyřkoalice (77,9%) i ODS (69,9%) podporuje názor, že stát by měl trh s bydlením regulovat stejně jako dosud nebo více.

Respondenti též vyjadřovali názor, zda regulovat ceny několika konkrétních položek spojených s bydlením. Grafy 4a-b. ukazují průměrné odpovědi voličů hlavních stran na tyto otázky. Čím je průměr vyšší, tím více se blíží názoru, že stát nemá trh bydlením regulovat. Čím je průměr nižší, tím vyšší je podpora pro regulaci. Konfidenční intervaly průměru ohraničují oblast, v níž s 95% pravděpodobností leží reálná hodnota průměru. Pokud se konfidenční intervaly dvou hodnot navzájem neprolínají, je rozdíl mezi hodnotami statisticky významný. Grafy nám dávají následující informace:

- Pouze u ODS, a to pouze u otázek regulace cen stavebních materiálů a cen domů a bytů při jejich prodeji, hovoří průměrný názor voličů proti regulaci.
- Podpora pro regulaci je u všech otázek nejslabší u ODS a u ostatních subjektů v pořadí Čtyřkoalice, ČSSD a KSČM postupně stoupá. Toto pořadí přitom přibližně odpovídá rozmístění politických uskupení na pomyslné škále pravice - levice.
- Názory voličů KSČM se u všech položek významně liší od postojů voličů ostatních subjektů, a to směrem k podpoře pro regulaci.

Vědomí, že především občan sám je odpovědný za své bydlení, je větší a podpora regulace trhu bydlením státem je naopak nižší u stoupců politických subjektů, které na pomyslné škále levice - pravice řadíme více vpravo. Na základě postojů voličů lze usuzovat, že největší podporu pro reformy směřující k uvolnění trhu s byty najde především ODS a větší šanci na jejich prosazení by měla vláda utvořená z politických uskupení napravo od středu.

I když většina obyvatel považuje současnou deregulaci nájemného za nutnou, obecná podpora pro regulační zásahy státu ve většině oblastí trhu bydlením je velmi vysoká a převažuje i u voličů pravice. Opatrný a vážný přístup politických subjektů

k otázkám uvolňování trhu s bydlením je z tohoto pohledu namístě. Prosazování radikálních reforem, které by směřovaly k uvolnění trhu, totiž rozhodně nemůže patřit k populistickým řešením.

Rozdíly v postojích voličů Čtyřkoalice

Konstrukce otázky sledující aktuální preference bohužel neumožňuje zkoumat samostatně stoupence jednotlivých stran Čtyřkoalice. Výzkum nám ale dovoluje provést srovnání postojů těch, kteří volili Unii svobody a KDU-ČSL ve volbách do Poslanecké sněmovny v roce 1998.

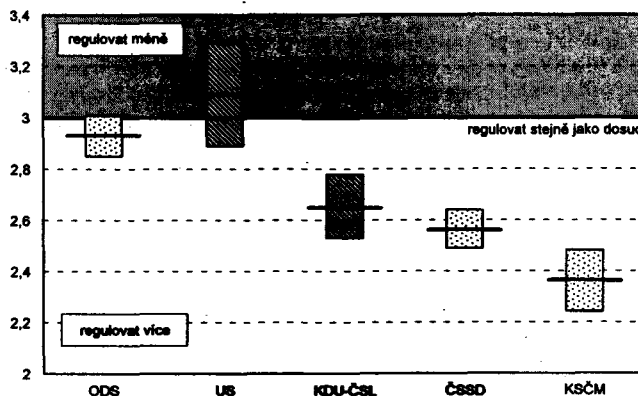
Graf 5. dokumentuje výrazné rozdíly v postojích, které v otázkách názoru na regulaci trhu bydlení panují mezi voliči US a KDU-ČSL. Zatímco průměrný názor voličů US se blíží postoji voličů ODS a hovoří dokonce pro menší regulaci, než je tomu u této pravicové strany, postoje voličů KDU-ČSL jsou velice blízko postojům voličů ČSSD. Tyto vztahy jsou obdobné u všech položek, k jejichž regulaci se respondenti výzkumu vyjadřovali. Také v případě regulace cen stavebních materiálů, cen pozemků, cen domů a bytů při jejich prodeji, výše nájemného, výše poplatků za energie a výše poplatků za vodné a stočné je názor voličů US blízký voličům ODS, přičemž podpora regulace je u bývalých stoupců US vždy mírně nižší a jejich názory tak lze považovat za „pravivější“. Postoje voličů KDU-ČSL se u všech těchto položek blíží názorům voličů ČSSD. Mezi US a KDU-ČSL je ve všech případech kromě názoru na ceny stavebních materiálů statisticky významný rozdíl.

Výrazné rozdíly v názorech voličů KDU-ČSL a US ukazují, že právě deregulace a další otázky bytové politiky mohou patřit k oblastem, na nichž se tyto koaliční partneři v budoucnu neshodnou.

Poznámka:

1) Výzkum Postoje k bydlení v ČR realizoval tým Socioekonomie bydlení Sociologického ústavu AV ČR v červnu a červenci roku 2001 na vzorku 3 564

Graf 5. Strana volená do Poslanecké sněmovny v roce 1998 a postoje k regulaci trhu s bydlením. Průměry a 95% konfidenční intervaly.

Zdroj: Postoje k bydlení v ČR 2001 (Sociologický ústav AV ČR, STEM, N=1666).

Otázka: Domníváte se, že by stát měl regulovat trh s bydlením více nebo méně než v současnosti? Stát by měl regulovat trh: 1 - rozhodně více, 2 - spíše více, 3 - stejně jako dosud, 4 - spíše méně, 5 - rozhodně méně, 8 - odmítl-a, 9 - neví/a / nezná/a postojit.

Poznámka: 95% konfidenční interval průměru: interval, v jehož hranicích s 95% pravděpodobností leží reálná hodnota průměru. Pokud se konfidenční intervaly vzájemně nepřekrývají, dosažené hodnoty průměru se statisticky významně liší.

osob. Výběr, reprezentativní pro dospělou populaci ČR, byl proveden metodou kvótního výběru. Kvótní znaky zahrnovaly: pohlaví, věk, vzdělání, velikost místa bydliště a částečné právní důvody užívání k bytu/domu respondenta. Sběr dat zabezpečila ve všech velikostních pásech obcí ČR agentura STEM a finančně podpořily Grantová agentura AV ČR (grant č. S7028004) a Ministerstvo pro místní rozvoj.

Archiv MEDARD v roce 2002

Tomáš Bitrich,

správce archivu MEDARD, Virtuální institut, o.p.s.

Ivan Vodochodský

výkonný ředitel, Virtuální institut, o.p.s.

V březnu roku 2000 jsme čtenáře SDA Info informovali o vzniku archivu MEDARD, který provozuje obecně prospěšná společnost Virtuální institut a který ukládá a poskytuje digitalizovaná kvalitativní data (Alan, Bitrich, Konopásek 2000)¹. Na následujících řádcích bychom rádi představili některé výsledky práce této instituce. Většina z nich vznikla v průběhu roku 2002, kdy činnost archivu podpořila Grantová agentura České republiky grantem číslo 403/02/1525. Ačkoli hlavním smyslem archivu je zprostředkovávat výměnu dat mezi výzkumníky, nejpodstatnější náplň projektu byla orientována na jiné cíle. Rozvoj kultury archivace a sekundární analýzy totiž není snadný úkol. Archivace a sekundární analýza kvalitativních dat v současnosti nemají mezi badateli příliš jistou pozici. Nejsou součástí učebnic, teprve postupně se stávají součástí výuky, a především se s nimi stále jen zřídka počítá v projektech kvalitativních výzkumů. Jejich rozvoj komplikuje řada překážek – praktických, etických i metodologických. Náš grantový projekt se soustředil především na odstraňování těchto překážek a na podporu jejich zvládnutí.

Digitalizace kvalitativních dat

Archiv MEDARD ukládá digitalizovaná data. Je to především otázka nákladů, protože digitální archiv vyžaduje méně prostředků na svoji údržbu než archiv klasický. Digitální formát je navíc výhodný i pro uživatele archivu. Usnadňuje nejen správu dat, tedy jejich pořádkání, kopírování, zálohování a uchovávání, ale také analytické práce s nimi (Kohútek 2001). Digitalizovaná zvuková data lze velmi efektivně přepisovat na počítači do textové podoby (Bitrich, Kono-

pásek 2001) a při analýze textových i zvukových počítačových souborů lze využít specializované programy pro analýzu kvalitativních dat, například program ATLAS.5 (Konopásek 1997).

Archivace digitalizovaných dat je výhodná zejména tehdy, když s tímto formátem při svém výzkumu pracuje už badatel, který data do archivu ukládá. Proto se snažíme informovat o výhodách, které s sebou tato praxe pro výzkum nese, a zprostředkovávat informace o zdrojích a novinkách v této oblasti. Řada výzkumníků například neví, jak snadné a levné je přehrát nahrávku rozhovoru z diktafonu na disk počítače. Stačí k tomu standardní počítač i diktafon, propojovací kabel a zdarma dostupný program, který se vejde na jednu disketu.

Tuto a různé další informace najdete na internetových stránkách archivu MEDARD. Mimo jiné jsou zde také stránky koncipované jako průvodce digitalizací dat (viz adresa na konci článku). Autor těchto stránek, Petr Kohútek, zároveň zpracovává pro časopis Biograf seriál článků na toto téma (prozatím Kohútek 2001).

Zdaleka ne každý sociolog se v zacházení s počítači a nahrávací technikou orientuje natolik, aby mohl začít úspěšně digitalizovat data poté, co si přečte návod a z doporučených internetových adres si stáhne potřebný software. Řada výzkumníků zároveň ocení, když jim někdo předvede, jak postupovat, a krok za krokem je všechno potřebné naučí. Také s tímto cílem jsme 7.-8. října 2002 uspořádali "Seminář o managementu kvalitativních dat". Získané zkušenosti a materiály, které pro něj vznikly, se chystáme využít při přípravě podobných kurzů v příštím roce.

Ochrana osobních údajů

MEDARD však pracuje na kultivaci podmínek pro archivaci dat i v dalších oblastech. Patří mezi ně také legislativa. Ta má na kvalitativní výzkum dopad především díky zákonu na ochranu osobních údajů č. 101/2000 Sb. (Bitrich 2001). Jde zejména o to, zajistit, aby lidé měli dostatečnou kontrolu nad tím, co se v rámci výzkumu i po jeho skončení děje s údaji o nich, o jejich životech a o jejich soukromí. Stejnými otázkami se už před vznikem zákona zabývala rovněž výzkumná etika. Zákon ale nyní nově nařizuje, aby kvalitativní výzkumníci v drtivé většině případů využívali písemný souhlas respondenta, tedy nástroj, který se u nás dosud až na výjimky nepoužíval. Archiv MEDARD na důležitost tohoto

zákonu upozornil, ve spolupráci s Úřadem pro ochranu osobních údajů se zabýval jeho výkladem pro oblast kvalitativního výzkumu a vytvořil vzor písemného souhlasu, který lze použít při pořizování nestrukturovaného výzkumného rozhovoru. O zákoně na ochranu osobních údajů i o dalších zákonech, které mohou mít vliv na kvalitativní výzkum, se lze podrobně dočíst na internetových stránkách archivu MEDARD a také v článku, který byl nedávno publikován v časopise Biograf (Bitrich 2002a).

Metodologie sekundární analýzy kvalitativních dat

Prostor pro rozšíření praxe archivace a sekundární analýzy dat se snažíme připravovat také tím, že se zabýváme její metodologií. K diskuzi jsme přispěli časopisecky (Bitrich 2002b) a prostřednictvím internetových stránek archivu, kde najdete přehledovou stať věnovanou metodologii této praxe a je tu zveřejněná poměrně rozsáhlá bibliografie k tématu.

Databáze výzkumných projektů

V posledních letech se dá v managementu kvalitativních dat sledovat určitý trend, který naznačuje, že by se praxe archivace a sekundární analýzy mohla postupně rozšířit. Přesto asi nelze počítat s tím, že by se někdy v budoucnu dostala všechna sebraná data do archivu. Archiv sice nabízí celou řadu nástrojů chránících soukromí a osobnost lidí, kterých se sebraná data dotýkají, přesto se ale asi nikdy nepodaří přesvědčit všechny badatele, aby do něj svoje data uložili. To ovšem nemusí znamenat, že jsou takoví výzkumníci uzavření myšlenky, že by jejich data mohl využívat někdo jiný. A už vůbec to neznamena, že si myslí, že by se o těchto datech jejich kolegové neměli dozvědět. Proto archiv MEDARD postupně buduje databázi výzkumných projektů, ve které jsou mimo jiné informace o pořizovaných a pořizovaných datech. Tato databáze je zveřejněná na internetových stránkách archivu, lze v ní vyhledávat podle zadaných kritérií, například podle jmen výzkumníků nebo podle druhu a tématického zaměření dat. Shromažďování a zveřejňování informací o výzkumech má ještě jednu výhodu. Rozvíjí kulturu zacházení s výzkumným terénem, ve kterém pracujeme. S pomocí databáze lze snáze kontrolovat, kdo všechno a kdy už dotazoval

příslušníky konkrétního prostředí, které se chystáme zkoumat.

Zdroje kvalitativních dat

Kvalitativní data ovšem nemusejí pocházet jen z výzkumů v oblasti sociálních věd. Nedávný rozvoj digitálních technologií vedl k poměrně masivnímu archivování a zveřejňování mnoha různých zdrojů, zajímavých pro sociologii a příbuzné obory. Archiv MEDARD proto vyhledává a na svých webových stránkách zveřejňuje a průběžně aktualizuje odkazy na zdarma dostupné on-line archivy periodického tisku, na zveřejněná vyprávění sebraná v rámci projektů orální historie a na některá další místa, kde lze získat kvalitativní data. Patří mezi ně například projekt Bohuslava Blažka, jehož produktem jsou videonahrávky rozhovorů s "aktéry dění v ČT a kolem ČT na přelomu tisíciletí" (Blažek 2001) nebo dva rozsáhlé elektronické soubory textů pořizené pro potřeby jazykovědců, tzv. korpusy českého jazyka, totiž Český národní korpus na FF UK a Korpus dialogických textů Ústavu pro jazyk český AV ČR. Kromě odkazů na digitální archivy shromažďujeme a zveřejňujeme také informace o ostatních archivech, o kontaktech na ně a o zajímavých datech, která jsou v nich uložena.

Všechny výstupy práce archivu MEDARD v roce 2002, které jsme tu prezentovali, jsou pouze dílčími výsledky naší dlouhodobé činnosti. Seznamy odkazů, databáze, informace shromážděné o různých oblastech týkajících se archivace, sekundární analýzy a obecněji managementu kvalitativních dat je třeba neustále doplňovat, aktualizovat a zpřístupňovat ostatním. Snažíme se o to jak v časopiseckých publikacích (na většinu z nich tu odkazujeme), tak na webových stránkách archivu MEDARD a rovněž se chystáme navázat na již zmíněný Seminář o managementu kvalitativních dat, který jsme letos v říjnu uspořádali. Kromě toho jsme zprovoznili e-mailovou konferenci. Její největší výhodou by měla být rychlost a bezprostřednost, s jakou její účastníci mohou sdílet informace, zkušenosti, otázky a problémy. Na internetových stránkách archivu MEDARD se dozvíte bližší informace o této konferenci, najdete tu archiv starších příspěvků a jednoduché pokyny pro přihlášení.

Archiv MEDARD na Internetu.

Address <http://medard.institut.cz/> Přijít Odkazy

digitální archiv měkkých dat

provozuje Virtuální institut, o.p.s.
V Jámě 12, 110 00 Praha 1
Česká republika
tel./fax: +420 / 222 232 947
e-mail: medard@institut.cz
navštěvní hodiny: Pá 12-16 h

English

O archivu

Pravidla

Využití dat

Uložení dat

Katalog

On-line data

Provoz archivu

Kvalitativní výzkum a archivace

Elektronická konference

Digitalizace

Legislativa

Metodologie

Výzkumy v ČR a SR

On-line zdroje dat

Archivy a sociologie

Další odkazy

Literatura

Archiv Medard je digitálním archivem "měkkých", kvalitativních, dat ze sociologických a jiných společenských věd. Na internetových stránkách archivu neleznete pravidla jeho fungování, pokyny pro depozitory a uživatele dat, on-line katalog archivu a řadu dalších informací týkajících se kvalitativního výzkumu, sekundární analýzy a archivace. Informujeme o digitalizaci kvalitativních dat, o relevantních zákonech, o ostatních archivech kvalitativních dat, o on-line zdrojích kvalitativních dat, o literatuře k tématu, o kvalitativních výzkumech v České republice a na Slovensku.

více informací klikněte na tento nápis //

Další servery VI

Virtuální institut

BIOGRAF

Hypertextový průvodce

Digitalizace dat

Grantsová podpora

Technická podpora

NMČ

kp/owest

Co je tu nového?

25.10.2002
V on-line databázi českých a slovenských kvalitativních výzkumů přibýlo několik záznamů. Dále upozorňujeme na zajímavý článek o stahování internetového vysílání - odkaz na něj najdete na stránce o digitalizaci.

11.10.2002
Na stránce o kvalitativních datech na Internetu přibyl odkaz na archiv rozhovorů BBC Czech, na orální history rozhovory na stránce holocaust.cz, a na dvě podobné anglické stránky. Na stránce o archivech přibýlo několik informací o CNK a Korpusu dialogických textů AV ČR. Petr Kohůtek aktualizoval svoje stránky o digitalizaci kvalitativních dat.

starší

Aktualizace a doplňování těchto stránek v roce 2002 se uskutečňuje s podporou GA ČR, grant č. 403/02/1525
Created by Tomáš Bitrich, Lukáš Havlin, Ivan Vodochodský
©2000-2002 Virtuální institut, o.p.s.

Medard - homepage Internet

Institucionální zázemí

RODA je národní archiv sociálních dat a je spravován jako společný projekt Institutu pro výzkum kvality života a Fakulty sociologie a sociální práce Univerzity v Bukurešti.

Institut pro výzkum kvality života je akademický výzkumný ústav založený v roce 1990 pod záštitou Rumunské akademie věd, který spolupracuje s řadou domácích i zahraničních odborných institucí a usiluje o trvalou otevřenost vůči médiím. Institut získal díky kvalitě své výzkumné práce a dosaženým výsledkům uznání jak na národní, tak na mezinárodní úrovni, a to u takových institucí jako jsou Úřad prezidenta a vláda Rumunska, ministerstva, domácí a zahraniční výzkumné instituce a univerzity, ale i u dalších mezinárodních organizací, např. u Rady Evropy a UNICEF.

Od svého založení v roce 1990 institut každoročně publikuje studie kvality života v Rumunsku a hodnotí rumunskou sociální politiku v období transformace. Reprezentativní empirické výzkumy, které institut realizuje, se zabývají hlavními sociálními a ekonomickými problémy dnešního Rumunska a hledají alternativy řešení těchto problémů. Institut vydává knihy, studie, recenze, výzkumné zprávy a jiné publikace a poskytuje odborné poradenství ve svém oboru.

Výzkumná činnost institutu se rozděluje do pěti hlavních směrů:

- oblast kvality života,
- sociální politiky,
- problematiky znevýhodněných skupin,
- otázek lidského a komunitního rozvoje a
- interetnických vztahů.

Vypracované studie se zaměřují na základní i aplikovaný výzkum v oblasti sociálních věd a kvality života a přijímají hodnoty evropské integrace a přechodu Rumunska k tržně orientované ekonomice.

Fakulta sociologie a sociální práce Univerzity v Bukurešti byla po dlouhé absenci oboru ve vědecké a vzdělávací oblasti znovu otevřena v roce 1990. Fakulta v nových podmínkách připravuje odborníky na sociologii a sociální práci a organizuje a rozvíjí programy základního výzkumu v oboru sociologie, sociální politiky a sociální práce.

Fakulta rovněž udržuje vztahy s domácími i zahraničními vzdělávacími a výzkumnými institucemi, jejichž výsledkem je řada úspěšných programů, stipendií a výzkumných grantů pro studenty i zaměstnance. K získání akademického kreditu přispívají mezinárodní výměny mezi univerzitami a spolupráce s podobnými domácími a zahraničními institucemi. V současné době fakulta zažívá mohutný rozvoj a počet jejich studentů se oproti stavu před několika lety ztrojnásobil.

Význam archivu

Poskytování dat ze sociálních výzkumů neslouží pouze sociálním vědcům, ale i rumunské společnosti. Jedním z nejvýznamnějších cílů, kterých chceme dosáhnout, je otevřený přístup k výzkumným datům. Výzkumníci, sociální vědci, zástupci masových médií, osoby, které rozhodují, vláda a zástupci státních institucí tak mohou lépe porozumět sociálním procesům a mechanismům snižování chudoby. Přístup k datovým souborům přes internet jim umožňuje lépe využít nashromážděné poznatky o současné rumunské sociální realitě a napomáhá utvářet adekvátní sociální politiku.

RODA přispívá podporou sekundární analýzy existujících dat k otevřené politice. Přijal vysoké standardy archivace a používá nejnovější software vyvinutý v mezinárodní komunitě. Během pouhého jednoho roku se stal datový archiv zřízený na zelené louce vážnou a uznávanou institucí.

Zájem, kterému se RODA těší, vychází, samozřejmě, především od rumunských výzkumníků a akademických pracovníků. Oficiální zahájení datového archivu bylo počtáno přítomností rektora Univerzity v Bukurešti a vedení Fakulty sociologie a sociální práce. Všichni mluvčí ocenili vznik RODA a shodli se na tom, že je to dlouho očekávaný počín.

Zájem neprojevil pouze domácí odborníci. Dokladem kvality našeho datového archivu je, že byla přijata naše žádost a na pracovním setkání v Ljublani v únoru tohoto roku jsme se stali členy CESSDA. O měsíc později na setkání v Berlíně za účasti archivu RODA ohlásil svoji existenci EDAN (*East European Data Archives Network*) a oznámil svůj záměr žádat o finanční podporu v rámci 6. rámcového programu EU. RODA byl též přizván, aby předložil svoji žádost o členství v mezinárodní organizaci IFDO (*International Federation of Data Organizations*) na 50. výročí této organizace, které je pořádáno ve spolupráci s ISSC (*International Social Science Council*) v prosinci 2002 ve Vídni.

Tím naše záměry nekončí. RODA se stal aktivním členem mezinárodních sítí. Jeho hlavním mezinárodním cílem je, co možná nejvíce komunikovat na základě společných standardů s dalšími partnery na východě. Právě zde se naskytá vhodná příležitost k zřízení národních datových archivů na zelené louce užívajících stejné procedury a stejný software. RODA to dokázal a jeho úspěšný příklad mohou následovat další země.

Mezinárodní seminář v Bukurešti

V září letošního roku uspořádal RODA ve spolupráci s EDAN a ZA (Centrální archiv v Kolíně nad Rýnem) mezinárodní seminář DDI věnovaný užívání nových standardů v archivaci dat. Jeho součástí byly i praktické ukázky, jak instalovat program NESSTAR a jak se zapojit a pracovat v síti datových archivů.

Zájem o tuto akci dokazovala přítomnost odborníků z mnoha východoevropských zemí. Možná důležitější je ale zájem projevovaný evropskou organizací CESSDA. Ve spojení se seminářem DDI totiž RODA organizoval v Bukurešti i expertní seminář CESSDA, na kterém se jeho členové setkávají a diskutují o posledních standardech a software v archivaci dat. Mnoho účastníků odborného semináře přijelo o několik dní dříve, aby svoji účastí podpořilo seminář DDI.

Na národní úrovni je cílem RODA vytvářet uživatelsky příznivé prostředí archivu a šířit příslušný software. V říjnu tohoto roku jsme navštívili řadu významných univerzit a výzkumných ústavů v Rumunsku. Tato akce byla financována Ministerstvem školství a výzkumu. V současné době se RODA dále rozrůstá díky grantu Světové banky a očekávané finanční podpoře UNESCO, probíhají též diskuse o vytvoření Národní výzkumné rady, která by spojovala finanční podporu projektů s povinností uložit datové soubory v datovém archivu.

URL:
<http://www.roda.ro/>

General questions:
e-mail: roda@roda.ro

SDA SOCIOLOGICKÝ
DATOVÝ ARCHIV
SoÚ AV ČR

Tel.: 221 183 231
Fax/tel.: 222 221 658
E-mail: archiv@soc.cas.cz

<http://archiv.soc.cas.cz/>

SDA Info - Informační bulletin Sociologického datového archivu vydává Sociologický ústav Akademie věd ČR. Bulletin vychází čtvrtletně a je distribuován zdarma. Dvojičíslo 3-4 čtvrtého ročníku vyšlo v prosinci 2002 v nákladu 350 ks. Vydání bulletinu připravil tým Datového archivu: Jindřich Krejčí, Yana Leontiyeva a Jiří Lach. Korespondenci, prosím, posílejte na adresu: Sociologický ústav AV ČR, Sociologický datový archiv, Jiřská 1, Praha 1, 110 00, nebo na e-mail: archiv@soc.cas.cz. Registrace v evidenci periodického tisku pod číslem MK ČR E 13946.

ISSN 1212-995X